

KA (ANTALYA) A ZI EK L ÖZELL KLER ÜZER NE

*Mehmet Dursun ERDEM**

Ramazan BÖLÜK

ÖZET

Türk dilinin ses yapısını anlamak, sadece yazı dilini incelemekle mümkün değildir. Türk dilinin yerel a ızlarının araştırılması ve incelenmesi anlamayan birçok noktaya ışık tutacaktır. A ız çalışmaları doğrudan Türk dili için kaynak niteliği taşıyan veriler olmakla beraber, etnoloji, etimoloji, sosyoloji, tarih, folklor gibi birçok bilimlere de dolaylı olarak katkı sağlamaktadır.

Bu makalede Antalya ili Ka ilçesi a zı üzerine yaptığımız çalışmanın sonuçları yer almaktadır. Çalışmamızda metot olarak dar saha yöntemi seçilmiştir. Çalışma kapsamında Antalya'ya bağlı Ka ilçesinin belde ve köylerinin tamamına ulaşıp ayrıntılı derleme yapılmıştır. Ancak makale, Ka a zını temsil edebilecek 7 köyün derleme metinleri ile sınırlı tutulmuştur. Makalede, Antalya ili Ka ilçesi a zının özellikle ek3.ug03875 TzBTıg(s)3(i)-171(v)6(e)-1-1(tim)18(o)

Harita 1: Makalede incelenen Belde ve Köyleri Gösteren Harita

(Not: Haritada gösterilen bütün yerleşim birimlerinden ayrıntılı derleme yapıldığı için derleme yapılan yerleşim birimlerini gösteren ayrıca bir işaret konulmamıştır.)

1. Giri

Çalı manın konusu olan Ka ile ilgili tarihî, co rafi ve ekonomik bilgiler daha önce yayımlanan Ka a zının sesbilgisi özellikleri ile ilgili makalede açıklandı ı için burada tekrar edilmemi tir. Ayrıca inceleme kısmı da daha önce yayımlanan makaledeki metinlere dayanmaktadır.¹

§§[; AB, B-G

2.1. sim Çekimi

simler cümle içinde di er kelimelerle olan ili kilerine göre çe itli ekillerde bulunurlar. Bunun sonucunda da bazı ekler alırlar. smin cümle içinde aldı ı bu farklı hâllere ismin hâlleri, bazı ekler almasına da isim çekimi denir.²

2.1.1. Hâl Ekleri

2.1.1.1. İgi Hâli Eki

Hâl eklerinin temel fonksiyonu, ismi içinde bulundu u duruma göre fiile ba lamaktır. Ancak ilgi (genitive) hâlinin böyle bir özelli i yoktur.³ İgi hâli eki, eklendi i ismin anlamına belirtme, sahiplik, mensubiyet, ilgi vb. anlamlar kazandırır.⁴ Ka a zında ilgi hâli eki ekillerini unlardır: -iñ/-iñ, -uñ/-uñ, -niñ/-niñ, -nuñ/-nuñ.

efeniñ, köyüñ, ayın, unuñ, goñşunuñ, anasınıñ, goñtuğlarınıñ, cibiciniñ, kişiniñ, abeniñ, bunuñ,

Kaş ağzında ilgi hâli eki ikiz ünlülerin sonunda da görülmektedir. gezdijñ.

Bazı örneklerde hece kaynaşması nedeniyle ilgi hâli ekinin tek ünsüze düştüğü görülmektedir. anañ bubañ, geçilēñ, ałatırñ, ocaqlñ, anañ bubañ ortalñ.

2.1.1.2. Yükleme Hâli Eki

Yükleme hâli, cümle içinde ismi kendisine tesir eden geçi li fiile ba layan hâldir.⁵ Ka a zındaki yükleme hâli ekleri unlardır: -i/-i, -u/-ü.

günneriñi, derdiñi, kınyı, birini, ocāmı, bulğurumuSSu, bunu, düñü, löküzü.

Bazı örneklerde hece kaynaşması sonucu ekin kaybolan ünlüsü bir önceki ünlünün uzamasına sebep olur. yátā, çanā, göbē, yēmē.

2.1.1.3. Yönelme Hâli Eki

İsmi fiile bağlayan ve fiilin kendine doğru yöneldiğini belirten hâldir. Bölge ağzında -a/-e, -(y)a/-(y)e şekillerinde bulunur. bölłara, asgere, haPıza, mahilleye, çağlılara, yánna, mahkemeye, iramatlıyá, yüzüne.

¹ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bk. ERDEM ve BÖLÜK 2011, 406-447.

² Tahsin Banguoğlu, 4SEKİD/ F/C; E TDK Yay., Ankara 2007, s.326.

³ Ahmet Buran, +D: EH + ULFED 7 WC M, AC !0 PF. ABF# TDK Yay., Ankara 1996. s. 61.

⁴ Leyla Karahan, "Yükleme ve İgi Hâli Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler", ' \$5 H CBF+ F/CZSIA- B1 IHFKZ%) (#TDK Yay., Ankara 1999, s. 608.

⁵ Ahmet Buran, +D: EH + ULFED 7 WC M, AC !0 PF. ABF# TDK Yay., Ankara 1996. s. 99.

Kelime sonunda yer alan bazı ünsüzlerin aşınması nedeniyle yükleme hâli ekinin ikiz ünlüler içine girdiği görülür. küe, daa.

Yönelme hâli eki hece kaynaşması sonucu farklı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. ocā.

2.1.1.4. Bulunma Hâli Eki

Ka a zında tespit etti imiz ötümsüz eklene rastlanmayan bulunma hâli ekleri unlardır: -da/-de. *garacibide*, *gècede*, *èrkeçinde*, *bèsleñkide*, *aşşāda*, *kōde*, *yānında*, *adacığda*, *soñunda*, *başında*, *tarafında*, *borda*.

İki örnekte aitlik eki -ki'nin düşmesi sonucu bulunma hâl ekindeki ünlünün uzadığı görülür. *başındā*, *bordē*.

2.1.1.5. Çıkma Hâli Eki

Cümlede ismi, yüklem ifade ettiği için nereden çıktığını gösteren uzaklaşma, ayrılma bildiren hâlidir.⁶ Yöre ağzında ötümsüz şekline rastlanmayan ek -dan/-den şeklindedir. *şeyimden*, *sêracılardan*, *bādemden*, *ortalıqdan*, *sabahdan*, *undan*, *susuzluğdan*, *guyúlardan*.

Bazen kendisinden önceki ünlünün düşmesine sebep olur. *oğardañ*, *hōrdan*, *bōrdan*, *hōnden*.

2.1.1.6. Vasıta Hâli Eki

Cümlede bahsedilen i in ne ile yapıldı nı belirten vasıta hâli Ka a zında farklı eklerde karşımıza çıkmaktadır. Bu ekiler: -na/-ne, -nan/-nen, -ınan/-inen olarak tespit edilmiştir. *ümüsümne*, *düvennen*, *öküzüne*, *hunıyne*, *bunıyinne*, *düvennen*, *háyvanınan*, *hotazınán*, *elline*, *deñginne*.

Yazı dilinin tesiriyle -la/-le, eklene de rastlamak mümkündür. *cibiyle*, *ökēle*, *nēyile*, *çalğñle*, *hunile* *bunilē*, *gèçiyile*, *małcılñla*, *çoçūla* *gāğdaşlarımñla*.

Eski Türkçede kullanılan -n vasıta hâli eki kalıpla mı olarak kullanılmaktadır. *yázın*, *ğışın*, *yáyán*.

2.1.1.6. E itlik Hâli Eki

E itlik hâli eki cümlede isim veya isim görevinde kullanılan kelimelerin belirtti i kavramla yüklem arasında bir benzerlik, bir e itlik veya bir kar ıla tırmanın söz konusu oldu unu gösterir.⁷ Ka a zında genelde -ca/-ce ekinde karşımıza çıkar. *évelice*, *gösçe*.

2.1.2. yelik Ekleri

yelik ekleri sahiplik, mülkiyet bildiren ekler olarak, getirildikleri isimlerin kar ıladıkları varlıkların hangi ahsa ait oldu unu belirten eklerdir.⁸ Bölge a zında iyelik eki çekimi u ekildedir:

Birinci tekil ahs iyelik eki: Bu ek genelde yazı dilindeki gibidir. Fakat birinci tekil ahs ekinde önceki ünsüzlerin dü mesi sonucu ikiz ünlüler veya uzun ünlüler meydana gelmektedir. *oļum*, *ānaçım*, *anamdan*, *evim*, *tavım*, *ekmēmi*, *adamımñla*, *goyúnım*, *bıllam*, *genşlijimde*, *ğığacım*, *gelinnijim*, *gèçim*, *bubama*, *ócāmı*.

⁶ Mehmet Aydın, *DIYALEKTOLOJİ* TDK Yay., Ankara 2002, s. 42

⁷ ağı s. 43.

⁸ Ahmet Günşen, *DIYALEKTOLOJİ* TDK Yay., Ankara 2000, s. 110.

İkinci tekil şahıs iyelik eki: Kaş a zında bu ekin aslındaki damak n(ñ)'si ya amaktadır. günneriñi, ğanıñ, oğumañ, ğonuşmañ.

Bazı kullanımlarda bu ekin tamamen ilgi hâli ekiyle birleştiği görülür. anañ, bubañ.

Üçüncü tekil şahıs iyelik eki: ğardaşınıñ, êrkecinde, inisi, laylönuna, âbisiniñ, ânası, ğızı, ğanıñ.

Bazen hece düşmesinden dolayı bu ekin eriyip düştüğü görülür. ğursânda. áyâna, yâna.

Birinci çoğul şahıs iyelik eki: Kaş ağzında bu ek ünlü ile biten kelimerde -mız/-miz, -muz/-müz, ünsüzle biten kelimelerde ise -ımız/-imiz, -umuz/-ümüz şeklinde karşımıza çıkmaktadır. bulğurumuSSu, tahrınamızı, yáylamız, düñnerimiz, görüşmemiz, ötemiz, bêtemiz, êbemiz, irâtımız.

-k- sesinin düşmesiyle ikiz ünlü, -y- sesinin düşmesiyle de uzun ünlü oluşur. bildiñimiz, bişemiz.

İkinci çoğul şahıs eki: Bu eki bölge ağzında şu şekillerde görmekteyiz: -ñız/-ñiz, -ñuz/-ñüz; -(i)ñız/-(i)ñiz, -(u)ñuz/-(ü)ñüz. arabañız, çoññüz, eviñiz, yoluñuz.

Üçüncü çoğul şahıs iyelik eki: Çoğunlukla -ları/-leri şeklindedir. evleri, çocukları.

Bu ek bazen de -nl->-nn- ilerleyici benzeşme sonucu -narı/-neri şeklinde karşımıza çıkar. laylönarnıñ.

478E* Kaş Ağzında İyelik Ekleri

☞; ABA[7>ZG	-m	oğum, ânaCim, anamdan, bıllam
☞; ABA[7>ZG	-ñ	günneriñi, oğumañ, ğonuşmañ
'☞; ABA[7>ZG	-i, -i, -u, -ü, -sı, -si, -su, -sü	ğardaşınıñ, âbisiniñ, ânası, ğanıñ
☞MEABA[7>ZG	-mız, -miz, -muz, -müz	yáylamız, düñnerimiz, ötemiz
☞MEABA[7>ZG	-ñuz, -ñüz, -ñız, -ñiz	arabañız, çoññüz, eviñiz, yoluñuz
'☞MEABA[7>ZG	-leri, -ları	geçileri, evleri, çocukları

2.1.3. Çokluk Eki

Genelde -lar/-ler eklindedir. âşamlar, oğlarda, çoçuklar, ğızlar, dêrelere, dêrelerde, çeşmelerde, meşeleriñ.

Bu ek bazen de -nl->-nn- ilerleyici benzeşme sonucu -nar/-ner şeklinde karşımıza çıkar. olenner, unnarıñ, bunnar, şindikinner, bunnara, zâmannârda.

Bazen ekteki -r- ünsüzün düştüğünü görmekteyiz. dâladan.

Çoğul eki gerileyici benzeşme yoluyla kendinden önce gelen -r- sesini -l-'ye çevirir. yêllere, bölğara, oğlarda.

2.1.4. Aitlik Eki

simlerden sıfat ve zamir olarak kullanılan kelimeler yapan, anlamca ba lı bulundu u kelimeye aitlik, ba lılık ve içinde bulunma ifadesi katan ektir.⁹ Ka a zında aitlik eki -kı/-ki eklindedir. önündeki, hindiki, şindikinner, benikinner.

Bazen aitlik ekinin tamamen eridiğini görürüz. başındā, bordē.

2.1.5. Soru Eki

Kaş ağzında soru eki yazı dilindeki gibi kullanılmaktadır. hōrdan mı, hōrdan mı, görmēñ mi, almışlā mı, yānına mı gētÇēñ bōrda mı.

Bazı şekillerde soru ekindeki -ı/-i ünlüsü, kendisinden sonra gelen ekle birleşmiştir. biliyēr mīn, yāpmī mīn.

Ip- zarf-fiili ve *yat-* tasviri fiili türetilen ve şimdiki zaman fonksiyonunda kullanılan bir örnekte soru eki, birleşen iki kelimenin ortasında kullanılmıştır. duruP mü batırı.

2.2. Fiil Çekimi

Fiil çekimi, cümle içinde fiilin kip, zaman, şahıs ve sayı belirtmek üzere de i ik biçimlere girmesi olayıdır. Bu olay esnasında fiillerin aldığı eklerle de fiil çekim ekleri denir.

2.2.1. şahıs Ekleri

ahıs ekleri, fiilde belirtilen i i yapan şahsı bildiren eklerdir. Bu ekler üç grupta toplanabilir:

Birinci tip şahıs ekleri: Bu ekler zamir kökenli olup, zamirlerin ekle mesiyile meydana gelmişlerdir.¹⁰

478E* Kaş Ağzında Birinci Tip Şahıs Ekleri

%4; ABA[7>Z	-im/-im, -um/-üm, -ın/-in, -un/-ün	bilirim, oğurum, gēdemērin
&4; ABA[7>Z	-sıñ/-siñ, -suñ/-süñ, -ñ	sorācañ, bilmelisiñ, otuğūyūñ
' \$; ABA[7>Z	ø	gēder, nētmeli
%VEAHA[7>Z	-ız/-iz, -uz/-üz, -z, -uğ/-ük, -ğ	kēme miyiz, tēkerledik, ēvlenecēz
&VEAHA[7>Z	-sıñız/-siñiz, -suñuz/-süñüz, -sūz/-sūz, -sūz/-sūz, -sūz/-sūz	bilme misūz, gēdemessiñiz
' \$VEAHA[7>Z	-lar/ler, -lā/-lē	doñmazlā, gēmişlēr, sōlēllē
VEA %J; ' \$QEAHA[7>Z	-ağım/elim, -ān/-ēn/-ēn	oğuyāğım, sorēn, bağān

⁹ Mehmet Aydın, +K7GZ+ UZ TDK Yay., Ankara 2002, s. 44.

¹⁰ Ahmet Buran, "Türkçede Kelimelerin Ekleşmesi ve Eklerin Kökeni", '\$5 HGF+FGZSA- B1 IHKZ%) (, TDK Yay., Ankara 1999, s. 209.

2.2.2. Fiillerin Basit Zaman Çekimleri

2.2.2.1. Bildirme Kipleri

2.2.2.1.1. İmdiki Zaman

Şimdiki zaman eki, gerek ses yapısı gerek türü itibariyle Türkiye Türkçesi ağızlarında yazı dilinden çok değişik biçimler almıştır.¹² Bu ek, Eski Türkçede “yürümek” anlamına gelen ‘yorımak’ fiilinden türemiştir. Mahallî farklılıklar dışında Batı ve Orta Anadolu’da genellikle -r’sini kaybederek -yo, Doğu’da ise bazı değişikliklere uğrayarak -ir veya ünlü uyumu ile -ır/-ir, -ur/-ür, bazı yörelerde de -yi veya -y şeklini almıştır.¹³ Şimdiki zaman ekini Anadolu ve Rumeli ağızlarında dar ve geniş ünlülü şimdiki zaman olarak ikiye ayırabiliriz.¹⁴ Kaş ağızı bunlardan ikincisine daha uygun düşmektedir.

Kaş ağızında şimdiki zaman ekinin şahıslara göre değişen şu şekilleri vardır. Yaygın olarak -yè/-yèr kullanılmakla birlikte -yá, -yo, -y1, -yu -yi. Yazı dilinin etkisiyle -yor şekli de kullanılmaktadır. gaziyeri, ediveryoñ, bälëri, dëyëdiñ, kıpırayámën, pavkırıyeriTi, gëliyeri, yetiştiriyóSS, bulunuyúr gonusámáyín, bilmëyiz, batıyırı, yátamëyën, bilmëyën, Tütüklëyéller, doğunmëri, ediyën. gëdiyërdin, gëtiriyóru, gëliyó, bilmëyiz, bilmëyëz, yáviriyëri, diñviriyëri, çalışamërin, sormëllár, veriyëri, bilmën, yëmëyiñ.

-Ip zarf-fiili ve *otur-* fiili ile türetilen birle ik fiiller imdiki zaman fonksiyonunda kullanılır. Bu kullanımlar Ça da Türk lehçelerinden Türkmen,¹⁵ Kırgız,¹⁶ Kazak¹⁷ ve Nogay Türkçelerinde¹⁸ görülmektedir. beklëboturu, bilibotur, gëdibotur, baķıboturu, hurubotmasā, dönübotur.

Bölge ağızında yine -Ip zarf fiili ve *yat-* tasviri fiili ile türetilen birleşik fiiller şimdiki zaman fonksiyonunu üstlenmektedir. Bu örneklerdeki *yat-* tasviri fiili, zarf-fiilin ünsüzüne benzeşerek *bat-* şeklini almıştır.¹⁹ duruP mü batırı.

2.2.2.1.2. Geni Zaman

Ka a zında geni zaman eki genelde -ur/-ür, -ar/-er, -ır/-ir ve -u/-ü olarak kar ımıza çıkar. sayardıķ, sèrerdik, gatarTıķ, biçërdin, oľurdun, gëderdin, gelillerdi, düverdik, biçërdiK.

2.2.2.1.3. Belirli Geçmi Zaman

Bölge a zında belirli geçmi zamanı ötümlü ve ötümsüz ekilleriyle görmekteyiz. getirdi, öldü, gëldim, kësërdik, pavkırıyeriTi, galmadı, aķmadı, siñirlendim, bozuldu, gëtti, veriti, dëti, gëdërttik. getirmetik.

¹² Zeynep Korkmaz, “Ağızların Tarihi Devirlerle Bağlantısı Üzerine” +UL+FA\EC7BEZ, B-?I RBID, TDK Yay., Ankara 1999, s. 64.

¹³ Bernt Brendemoen, “Trabzon Ağızlarındaki Zaman Kipleri Üzerine Bir Not”, , ;\DP 2 BBF +FCZ4SFABE@ 1 ED-EG C II, İstanbul 1987, s. 33.

¹⁴ Leylâ Karahan, +DY: ER +ULFED3AZFD, ZEC7CZ, TDK Yay., Ankara 1996.

¹⁵ P. Azimov, G. Sopiyeu, “Ya Çöññeyev”, Türkmen Dili, Aşgabat 1974, s. 222-233,

¹⁶ Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I, Ankara1991, s. 1068-1069.

¹⁷ J.Bekturov, M.Sergaliyev, Kazak Tili, Almatı1994, s. 116-117.

¹⁸ Philologiae Turcicae Fundamenta I, Wiesbaden1959, s.479.

¹⁹ Ali Akar, “Muğla ve Yöresi Ağızlarında Şimdiki Zaman Biçimleri” \$ 18*4,)2'./01) %/3&*!)*)+ *. #, /00/7 ''.(/), S 4, Güz 2001. s. 4.

2.2.2.1.4. Belirsiz Geçmiş Zaman

Yöre a zında -mı /-mi /, -mu /-mü ekileri ile kar ımıza çıkar. varımış, dèrimiş, gèşmiş, gèlmişmiş, bişirmiş, sālmiş, yöllamış, ölçāmış, èyiymiş, gonusamamış, yākmişin, getirmişin, akmış, galmiş, kalmiş, tükenmiş.

2.2.2.1.5. Gelecek Zaman

Ka a zında gelecek zaman eki, -acağ(ğ)/-ecek(g) şeklindedir. Çekim sırasında ekin sonundaki ünsüzün düştüğü de görülür. soracañ, alacan, çarılacak, dağacağ, gılınacak, çıkamacañ, oğucāz, galacañ, annadamācan, olucağ, alacağ, gèliceğ, tokılaşcağ, gèdecēsini, baqınacēsini.

Bazen de gelecek zaman ekindeki “c” ünsüzü ötümsüzleşir. gètçeñ.

2.2.2.2. steme Kipleri

2.2.2.2.1. Emir Kipi

Birinci teklik şahısta yazı dilindeki -ayım/-eyim eki bölge ağzında -ān/-ēn/-ēn şeklindedir. Bu şekil daha çok işlev olarak istek kipi yerine kullanılır: bilēn, sapidēn, nēdēn, sorēn, gèçirēn, nēylēyēn, bilēn, diyēn, dēvērēn, dēyēn, baqān, gēdēn.

Birinci çoğul şahısta -ağım/-elim şeklindedir. vērelim, èletivērelim, bilelim, baqāğım, yāpağım, aldirağım, nēdelim.

Diğèr şahıslar yazı dilindeki gibi çekimlenmiştir. boşvēr, vērsin, gez gel, dē, bilsini, erimesini, gūÇÇütmesin, olmasın, kōqmasın, ètmesin, èrimesin, göyma, olşun, yākmasın, ètsin, olşun, òsun.

2.2.2.2.2. Dilek- art Kipi

Bazı kullanımlarda dilek şart ekinin sonuna hitap unsuru almış şekillere rastlanmaktadır.²⁰ Bu durumun haricinde dilek-şart kipi yazı dilindeki gibidir. sarsaña, dēseñ, atsañ, suşayabilirseñ, dēseñ, varısa, olşsa, atsañ, gøyuyórsañ, aqsa, galşak, olşsam, olşursağ, vasañ, dērseñ, dēseler, dērse, gēlse, vürülşarsa.

2.2.2.2.3. stek Kipi

Metinlerden tespit edildi i kadarıyla istek kipi yerine Türkiye Türkçesinde de oldu u gibi emir ekleri kullanılmı tır.

2.2.2.2.4. Gereklilik Kipi

ncelenen metinlerde örne ine rastlanmamı tır. Ancak anket-soru turma yöntemiyle elde edilen bulgular sonucunda gereklilik kipinin yazı dilinden farklı olmadığı sonucuna ula ılmı tır.

2.2.3. Fiillerin Birle ik Zaman Çekimleri

Basit zamanlı fiillere cevher fiilinin hikāye, rivāyet ve art çekimlerinden birisi eklenerek birle ik zamanlı fiiller yapılır. Yazı dilinde cevher fiili birle ik zaman çekiminde ekle mesini tamamlamı durumdadır.²¹ Ka a zında bazı örneklerde bu ekle menin tamamlanmadı ı görülür.

2.2.3.1. Hikāye

imdiki zamanın hikāyesi: pavkırıyèriTi, yākıyirdik, èdiyirdik, çalışıyèrdim, yıkılıyèrdi, yapılıyèrdi, gèdiyèrdin, dēyēdiñ.

²⁰ Ahmet Günşen, **1 A; > 2 J; 6 B G + U B E Z** TDK Yay., Ankara 2000, s. 145.

²¹ Mehmet Aydın, **1 S 7 G + U Z** TDK Yay., Ankara 2002, s. 51.

Geniş zamanın hikâyesi: ölmezdi, yâkardık, yâkağlarıdı, yâkardın, gaSSdırdıdı, yâtırdık, sarardı, olurdu, oturudu, daıdırdık.

Belirli geçmiş zamanın hikâyesi: oturdıdik, êtdıdim, gaSSdırdıdı, dikdidi, okuduğardı, düzennedidin, vardıdim.

Belirsiz geçmiş zamanın hikâyesi: İncelenen metinlerde örneğine rastlanmamıştır. Ancak anket-soruşturma sonuçlarına göre yazı dilinden farklı bir özelliği olmadığı tespit edilmiştir.

Gelecek zamanın hikâyesi: Ekleşme sürecini tamamlamış bir görünüm arz etmektedir. gêtÇedim, bilicêdim, évêçêdin, êTirecêdim, soracêdın.

Dilek şart kipinin hikâyesi: gêtseyidim.

2.2.3.2. Rivayet

imdiki zamanın rivayeti: gëliyemiş.

Geni zamanın rivayeti: durduruğarımiş, êtmezlerimış, bağmazmış, türterimış, ararımış, dêrimış.

Belirli geçmi zamanın rivayeti: Metinlerde tespit edilememi tir.

Belirsiz geçmi zamanın rivayeti: dáyamışımışıñ, gêlmişmiş, bulmuşumuş.

Gelecek zamanın rivayeti: gëdilêcêmiş, ölçâmış, gonusâcâmışın.

2.2.3.3. art

Geni zamanın artı: dêrseñ, gëdilirse, görüvellerse, vemesse, vërise, gëdilirse, olursağ, olursa, bulmassañ, vurullarsa.

Belirli geçmi zamanın artı: sordiseñ

Belirsiz geçmi zamanın artı: Tespit edilememi tir.

Şimdiki zamanın şartı: bağıyéllerse, gøyüyórsañ.

2.2.4. Cevher Fiili

Cevher fiili eklendiği isimleri fiilleştirerek onları yüklem yapar. Bundan dolayı cevher fiile isim fiili de denmektedir.²²

2.2.4.1. imdiki Zaman

Birinci tekil şahıs: êreSilin. yörgünin, az mıyın, aliyin, çêşmeliyin.

İkinci tekil şahıs: békêrsiñ, aliyisiñ, êyisiñ, tertiplisiñ.

Üçüncü tekil şahıs: ôledir, yoğ mudur, yândadır, işidir.

Birinci çoğul şahıs: ałacığdayız, ortasındayıs, biyis.

İkinci çoğul şahıs: unnardan mısıñıS.

Üçüncü çoğul şahıs: êyiler, yôğlar.

Cevher fiilinin olumsuzu deyil, deñ, dêl getirilmesiyle yapılır. ôle deyili, birleşik deyil.

²² Gülzura Cumakunova, "Kırgız Dilinde i- Fiilinin Gelişmesi", '\$5 HGF+FGZ4SA- B1IHK#%)(#TDK Yay., Ankara 1999, s. 235.

2.2.4.2. Hikâye

Birinci tekil şahıs: kilimÇiyİdim, İsanıTım.

İkinci tekil şahıs: Metinde örneğine rastlanamamıştır.

Üçüncü tekil şahıs: òlēdin, hordayıdı, şē midin, ōzdenidin, bişēyīdi, tōpardın.

Birinci çoğul şahıs: yāqınıdıq.

İkinci çoğul şahıs: nērdendiñiS.

Üçüncü çoğul şahıs: iki kişīdi.

2.2.4.3. Rivayet

Metinde cevher fiilinin rivayet çekimine sadece üçüncü şahıslarda rastlanmıştır. ēyīmiş, yāylmīmiş, ēkinimiş dikiñimiş, sūtlīymiş.

2.2.4.4. art

Metinlerde pek sık rastlayamadığımız cevher fiili şart çekimi ekleşmesini tamamlayamamıştır. nāhālīsa, ōlēse, tēzīyise.

3. SONUÇ

1. Köy isimlerine bakıldığında, yöre halkını Oğuz boylarıyla ilişkilendirmemizi sağlayan köyler mevcuttur. Kınık, Sarılar, Bayındır.

2. Teklik birinci, ikinci ve üçüncü şahıs zamirlerinin yönelme hâli çekiminde yöre ağzında *bene, sene, una* şeklinde telaffuz edildiğini tespit etmekteyiz.

3. “*öyle-böyle*” kelimeleri yöre ağzında “*ōle-bōle*” şeklindedir.

4. Kaş ağzı Karahan’ın da belirttiği (KARAHAN 1996) gibi Antalya ağzının da içinde bulunduğu Batı grubu ağızları içerisinde değerlendirilebilir.

5. Zamir kökenli çokluk ikinci şahıs ekiyle, bildirme ekinin Batı grubu ağızlarının karakteristik özelliğiyle uyum içinde olan örneklerin yanında damak n’sinin düşerek ikinci uzun ünlüye veya diftonglu şekillere sebep olduğunu gösteren örnekler de karşımıza çıkmaktadır.

6. Şimdiki zaman eki *-yor*, yöre ağzında daha çok düz ve geniş şekli olan *-ya, -ye*, kısmen de yuvarlak şekli olan *-yo* şeklinde karşımıza çıkar. Ekin, düz dar i ünlülü şekli fiilin olumsuz çekimlerinde görülmektedir. Yine üçüncü teklik kişi çekimlerinde *-yor* ekinin *-yēri/-yōru* şekilleri de karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında şimdiki zaman çekiminde *yōru-* yardımcı fiilinin yanında birçok yardımcı fiilin ekleşerek şimdiki zaman işlevinde kullanıldığını tespit etmekteyiz.

7. Birinci şahıs teklik ve çokluk emir ekleri (*-ayın -eyin -alım -elim*) yöre ağzında *-ēn/-ān, -elim/-alım* şeklindedir.

8. Yöre ağzında soru şekli vurguyla değil soru ekiyle yapılmaktadır.

9. “O” zamiri Kaş ağzında genellikle dar ünlülüdür.

10. Kaş ağzında zamir kökenli birinci şahıs ve bildirme ekleri *-in, -in*, çokluk birinci şahıs eki de *-iz, -iz* dir.

11. Kaş ağzı incelememiz sonucunda genel olarak Karahan’ın tasnifine göre Batı grubu ağızlarının birinci alt grubunda yer almaktadır. Araştırmalar neticesinde yapılan karşılaştırmada da çoğu özelliklerin Karahan’ın tasnifine uygun olduğu görülmüştür. Ancak yukarıda belirttiğimiz bazı özellikler Batı grubu ağızlarının genel karakteristik özelliklerine uymamaktadır.

KAYNAKLAR

- AKAR Ali, “Mu la ve Yöresi A ızlarında İndiki Zaman Biçimleri”, **Mu la Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S, 4, Bahar 2001, s. 1-10.
- AYDIN Mehmet, **Aybastı A zı**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2002.
- AZIMOV P. – SOPIYEV G., “Ya Çöñneyev”, **Türkmen Dili**, Ağabab 1974, s. 222-233.
- BANGUO LU Tahsin, **Türkçenin Grameri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- BEKTUROV J. - SERGAL YEV M., **Kazak Tili**, Almatı 1994, s. 116-117.
- BRENDEMOEN Bernt, “Trabzon A ızlarındaki Zaman Kipleri Üzerine Bir Not ”, **Be inci Milletler Arası Türkoloji Kongresi**, C II, İstanbul 1987, s. 33-40.
- BURAN Ahmet, **Anadolu A ızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.
- _____, “Türkçede Kelimelerin Ekle mesi ve Eklerin Kökeni”, **3. Uluslararası Türk Dil Kurultayı**, 1996, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 207-214.
- CUMAKUNOVA Güلزura, “Kırgız Dilinde i- Fiilinin Geli mesi”, **3. Uluslararası Türk Dil Kurultayı**, 1996, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999.
- ERDEM Mehmet Dursun - BÖLÜK Ramazan, “Ka (Antalya) A zı Ses Özellikleri Üzerine”, **Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**-Volume 6/1 Winter 2011, p. 406-447.
- ERG N Muharrem, **Türkçe Dilbilgisi**, Bo aziçi Yayınları, İstanbul 1981.
- GÜN EN Ahmet, **Kır ehir ve Yöresi A ızları**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- KARAHAN Leyla, **Anadolu A ızlarının Sınıflandırılması**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.
- _____, “Yükleme ve İgi Hâli Ekleri Üzerine Bazı Dü ünceler”, **3. Uluslararası Türk Dil Kurultayı**, 1996, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 605-611.
- KORKMAZ Zeynep, “A ızların Tarihî Devirlerle Ba lantısı Üzerine”, **A ız Ara tırmaları Bilgi öleni**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999, s. 62-77.
- KTLS 1991: **Kar ıla tırmalı Türk Lehçeleri Sözlü ü I**, Ankara 1991, s. 1068-1069.
- T MURTA Faruk K., **Eski Türkiye Türkçesi**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1977.
- Philologiae Turcicae Fundamenta I**, Wiesbaden 1959, s. 479.